

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
------------------------	---

ЧАСТИНА I.	
ОСНОВНИЙ ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ МАТЕРІАЛ	9

РОЗДІЛ 1. ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ І ТВОРЧІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ	10
--	----

Тема 1. Сутність педагогічної майстерності й творчості викладача	10
---	----

1.1. Сутність педагогічної майстерності викладача	10
---	----

1.2. Складники педагогічної майстерності педагога.....	11
--	----

1.3. Творчість як обов’язкова умова педагогічної майстерності викладача	15
--	----

Тема 2. Педагогічна майстерність викладача у вирішенні конфліктів та профілактики булінгу у вищій школі.....	22
---	----

2.1. Сутність педагогічного конфлікту, причини виникнення та їх класифікація	22
---	----

2.2. Методи та стратегії поведінки сучасного педагога в конфліктних ситуаціях	27
--	----

2.3. Булінг у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання	35
---	----

РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ	44
---	----

Тема 1. Майстерність викладача закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання у профілактиці професійного вигорання.....	44
---	----

1.1. Поняття «професійне вигорання» та його ознаки.....	44
---	----

1.2. Причини професійного вигорання педагогів	49
---	----

1.3. Шляхи попередження професійного вигорання педагогів	52
---	----

Тема 2. Стресостійкість як важлива умова досягнення вершин педагогічної майстерності.....	61
--	----

2.1. Поняття «стрес» та характеристика його видів	61
---	----

2.2. Поняття «стресостійкість», компоненти та ознаки стресостійкості.....	64
2.3. Методики та техніки формування стресостійкості особистості педагога	66
РОЗДІЛ 3. КУЛЬТУРА МОВИ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.	75
Тема 1. Професійна мовнокомунікативна компетенція сучасного викладача.....	75
1.1. Поняття «компетентність» та «компетенція».....	75
1.2. Особливості мовнокомунікативної компетентності фахівця	80
Тема 2. Нормативні документи, що регулюють мовну культуру працівників сфери освіти.....	87
2.1. Концепція державної мовної політики	87
2.2. Закон «Про освіту».....	92
2.3. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»	94
Тема 3. Основи мовленнєвої культури працівників системи освіти	99
3.1. Комунікативні ознаки культури мовлення	99
3.2. Особливості культури мовлення викладача закладу вищої освіти	102
Тема 4. Науковий стиль як складник професійної діяльності працівників сфери освіти. Методичні поради	106
4.1. Науковий стиль. Основні ознаки	106
4.2. Стаття як самостійний науковий твір.....	109
ЧАСТИНА II.	
ДОПОМІЖНИЙ ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ МАТЕРІАЛ.....	119
Тема 1. Організаційно-правове регулювання вищої освіти в Україні.....	120
1.1. Рівні вищої освіти в Україні	120
1.2. Освітній процес. Форми організації освітнього процесу. Види навчальних занять	121

1.3. Підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників.....	123
1.4. Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності	127
Тема 2. Гендерна компетентність як складова професійної компетентності учасників освітнього процесу в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.....	140
2.1. Основні компоненти гендерної компетентності викладача закладу вищої освіти	140
2.2. Дидактика гендерної проблематики.....	143
2.3. Типові помилки викладання гендерної проблематики.....	146
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	154

ПЕРЕДМОВА

Невпинний розвиток науки й техніки, освітня політика України, спрямована на її повноцінну інтеграцію до європейського та світового освітнього простору, посилені вимоги до науково-педагогічних працівників потребують надання останнім не тільки якісної базової підготовки, а й систематичної післядипломної освіти задля досягнення викладачами вершин їхньої педагогічної майстерності й творчості.

Особливої актуальності ця потреба набуває для закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, оскільки в них досить часто до викладання спеціальних дисциплін запрошують фахівців відповідних практичних підрозділів системи МВС, які не мають педагогічного досвіду. Для таких викладачів, а також для працівників зі стажем педагогічної діяльності до трьох років у зазначених вище закладах функціонують Школи підвищення педагогічної майстерності, метою яких є сприяння адаптації викладачів до науково-педагогічної роботи в університеті, формування їхньої професійної компетентності, практичних умінь і навичок інтерактивної взаємодії та професійно-особистісного розвитку для підвищення ефективності професійного спілкування та здійснення педагогічної діяльності.

Виконанню поставлених завдань сприятиме укладання і застосування навчального посібника, який би розкривав сутність понять педагогічної майстерності й творчості, а також шляхів їх розвитку й удосконалення в закладі вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Посібник адресований науково-педагогічним працівникам закладів вищої освіти загалом та закладів вищої освіти системи МВС зокрема, які прагнуть досягти вершин своєї педагогічної майстерності й творчості. Також посібник прислужиться викладачам і студентам педагогічних спеціальностей під час викладання й засвоєння таких дисциплін,

як «Основи педагогічної майстерності», «Педагогічна майстерність і творчість», «Культура мовлення викладача» тощо.

Посібник складається з двох частин. **Перша частина з назвою «Основний теоретико-прикладний матеріал»** охоплює три розділи. У першому розділі «Педагогічна майстерність і творчість викладача закладу вищої освіти: теоретико-методологічні засади» розкрито сутність таких понять, як «педагогічна майстерність» і «педагогічна творчість», подано характеристику складових педагогічної майстерності, основні принципи педагогічної творчості викладача та умови її розвитку. Значну увагу приділено майстерності педагога у вирішенні ним конфліктів та профілактики булінгу у вищій школі.

У другому розділі «Психологічні аспекти педагогічної майстерності» йдеться про майстерність викладача закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання у профілактиці його професійного вигорання. Особливий наголос припадає на розкриття методик і технік формування стресостійкості особистості педагога як важливої умови досягнення ним вершин педагогічної майстерності й творчості.

У третьому розділі «Культура мови у сфері вищої освіти» розкрито сутність поняття «професійна мовнокомунікативна компетентність викладача», схарактеризовано нормативні документи, що регулюють мовну культуру працівників сфери освіти, досліджено основи мовленнєвої культури працівників освіти. Значну увагу приділено основам наукового стилю мовлення як складника професійної діяльності працівників сфери вищої освіти.

Друга частина «Допоміжний теоретико-прикладний матеріал» містить відомості про організацію вищої освіти в Україні, нормативно-правове регулювання освітнього процесу та педагогічних відносин, а також знайомить читачів з характеристикою гендерної компетентності як складової професійної компетентності учасників освітнього процесу в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

ЧАСТИНА I

**ОСНОВНИЙ
ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ
МАТЕРІАЛ**

РОЗДІЛ 1

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ І ТВОРЧІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ

ТЕМА 1.

СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ Й ТВОРЧОСТІ ВИКЛАДАЧА

1.1. Сутність педагогічної майстерності викладача

На сьогодні у вітчизняній педагогічній науці ученими запропоновано безліч визначень поняття «педагогічна майстерність». Наведемо деякі з них.

С. Гончаренко в Українському педагогічному словнику подає таке тлумачення: «Педагогічна майстерність – це характеристика високого рівня педагогічної діяльності. Критеріями педагогічної майстерності педагога виступають такі ознаки його діяльності: гуманність, науковість, педагогічна доцільність, оптимальний характер, результативність, демократичність, творчість (оригінальність)».

У підручнику «Педагогічна майстерність» за редакцією І. Зязюна пропонується таке визначення: «...Педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі».

Вітчизняні науковці О. Мороз та В. Омеляненко зазначають: «Педагогічна майстерність – це досконале, творче виконання вчителем професійних функцій на рівні мистецтва, результатом

чого є створення оптимальних соціально-психологічних умов для становлення особистості кожного учня, забезпечення високого рівня інтелектуального розвитку, виховання кращих моральних якостей, духовного збагачення школярів».

Усесвітньо відомий педагог-гуманіст В. Сухомлинський зауважував: «Майстерність і мистецтво виховання всебічно розвиненої особистості полягає в умінні педагога відкрити буквально перед кожним, отже й перед найпосереднішим, найважчим вихованцем ті сфери розвитку його духу, де він може досягти вершини, виявити себе, заявити про своє Я, черпати сили з джерела людської гідності, почувати себе не обділеним, а духовно багатим» [2, с. 238–239].

Не варто шукати серед наведених визначень найбільш повне і прийнятне, оскільки сам феномен «педагогічна майстерність» настільки складний і багатогранний, що надати йому тлумачення в одному реченні вкрай важко. Допоможе краще розібратись у сутності цього поняття виявлення і характеристика його головних складників.

1.2. Складники педагогічної майстерності педагога

Сьогодні українська педагогічна наука виокремлює чотири основні характеристики майстерного вчителя, тобто складники педагогічної майстерності:

- 1) гуманістична спрямованість;
- 2) професійна компетентність;
- 3) педагогічні здібності;
- 4) педагогічна техніка.

Гуманістична спрямованість – передбачає застосування викладачем головних засад педагогіки партнерства та реалізації принципу особистісно орієнтованого навчання. Варто пам'ятати, що ключовою фігурою освітнього процесу є не тільки сам педагог, а й здобувач освіти, і головне завдання першого – це насамперед розвиток і формування цілісної особистості майбутнього фахівця. Виконання цього завдання стане можливим лише за умови, якщо викладач сам є високорозвиненою особистістю,

уміє поважати інших, здатний поєднувати вимогливість з толерантністю і справедливістю тощо.

Не менш важливим складником педагогічної майстерності педагога є високий рівень сформованості його **професійної компетентності**. Професійна компетентність викладача розуміється як цілісна характеристика особистості фахівця із сформованим набором компетенцій, які дозволяють йому результативно виконувати свої професійні функції, постійно оновлювати й збагачувати свої знання, формувати нові уміння і навички відповідно до рівня розвитку науки й техніки, бути готовим до суспільних змін, отримувати задоволення від своєї професійної діяльності.

Якщо коротко, то професійна компетентність педагога передбачає насамперед володіння предметом викладання та постійне оновлення і збагачення знань зі своєї наукової галузі та суміжних дисциплін. Утім, навіть бездоганне володіння навчальним матеріалом, не гарантує успішності його подання здобувачам освіти. Тут знадобляться психолого-педагогічні й методичні знання й уміння, які також потребують постійного оновлення і вдосконалення. З огляду на активне застосування змішаного формату навчання у закладах вищої освіти, сучасному викладачу необхідно турбуватись і про формування в себе інформаційно-комунікаційних умінь і навичок, без яких на сьогодні важко уявити роботу педагога.

Успішність педагогічної діяльності значною мірою залежить і від **педагогічних здібностей** викладача. Серед основних здібностей до педагогічної діяльності виділяють:

- комунікативні – здатність до спілкування, до встановлення продуктивних контактів і зв'язків;
- перцептивні – професійна проникливість, пильність, педагогічна інтуїція, здатність сприймати та розуміти іншу людину;
- динамічні – здатність активно впливати на іншу особистість;
- організаторські – залучення здобувачів освіти до різноманітних справ, заходів, формування колективу;
- гностичні – здатність до пізнання нового;